

Regionale antwoorden

Het platteland verandert. Antwoorden op die veranderingen zouden uit de regio moeten komen. Bijvoorbeeld zoals dat bij het regionale innovatienetwerk Liemers gebeurt. Welke rol spelen dan LNV en het onderwijs?

“**H**et was voor LNV ook een zoektocht naar haar rol in gebiedsgericht beleid”, vertellen Alberthe Papma, beleidsmedewerker van de Directie Plattelandsontwikkeling (DP) en Hans Davina van DWK. “Een duidelijk leerproces.” Ze zitten dinsdag 22 juni aan de lunch in de terrastuin van Landgoed Ehzerwold in Lochem. Beide LNV-directies, DWK en DP, hebben ruim drie jaar geleden Alterra en de Wageningse leerstoelgroep Communicatie- en innovatiestudies (CIS) opdracht gegeven het functioneren van regionale innovatienetwerken (RIN) te onderzoeken. In vijf gebieden (Liemers, De Meierij, het Groene Hart, Noord-Nederland, en Midden-Limburg) zijn pilots gestart. In de eerste twee, in de Achterhoek en Midden-Brabant,

zijn die netwerken echt van de grond gekomen. Maar Papma benadrukt dat het ministerie ook kan leren van de pilots waar dat netwerk om een of andere reden niet werd gerealiseerd. Vandaag, bij een symposium van Plattelandshuis Achterhoek en Liemers, worden ter afsluiting van het RIN-onderzoekstraject verworven leerervaringen, voorlopige antwoorden en verstandige tips gepresenteerd. Bedoeling is dat die tips naar landbouwminister Veerman gaan. Conclusie zou dan kunnen zijn: ‘Het gaat best goed hier, minister. Het biedt hoop, maar we zijn er nog niet.’

Deuren

Voor het ministerie waren er drie jaar geleden ten minste twee doelen in het

project. De overheid trekt zich terug – ‘centraal wat moet, decentraal wat kan.’ Maar dan? Hoe vul je voor het plattelandsbeleid de LNV-rol in? Op welke manier kan het ministerie deelnemen aan gebiedsgericht beleid? Zetten we de middelen goed in? Hoe kun je samenwerking met de betrokkenen vormgeven? En ook, hoe kun je het onderwijs betrekken? “In die zin is het een proeftuin voor LNV”, zegt Hans Davina.

“Eigenlijk zijn we van het OVO-model gegroeid naar een Kombi-model”, zegt Papma. “Het gaat daarin om partnerschappen met kennisinstellingen, overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven en burgers in de regio” Ook voor het landbouwonderwijs heel belangrijk, vervolgt ze, want daar werd immers een paar jaar geleden geconstateerd dat de deuren veel

FOTO: TON VAN DEN BORN

Gebiedsgericht beleid

Het platteland van Nederland is al lang niet meer alleen agrarisch; in veel regio's hebben andere sectoren de rol van economische drager overgenomen. Mensen komen er voor rust, ruimte en recreatie.

Gebiedsgericht beleid beoogt het woon-, werk- en leefklimaat op het platteland te verbeteren, bijvoorbeeld door nieuwe natuur in te richten of duurzaam waterbeheer te stimuleren. Deze aanpak is vooral bedoeld voor gebieden die waardevol zijn en kwetsbaar wat betreft natuur, landschap, milieu, recreatie of cultuurhistorie.

Met het gebiedsgericht beleid wordt de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van het gebied voor een groot deel neergelegd bij de actoren in het gebied. Zij moeten daarin ook samenwerken.

De overheid, zo staat in de eind april gepresenteerde Agenda Vitaal Platteland, wil dan met minder regels sturen op hoofdlijnen en meer ruimte laten aan provincies en gemeenten voor een dergelijke gebiedsgerichte aanpak. Ze ziet daarbij een belangrijke rol voor kennisinstellingen. 'De betrokkenheid van het landbouwonderwijs bij gebiedsvernieuwingen is beperkt', stelt ze. 'Deze dient te worden versterkt. Onderwijs kan een belangrijke rol spelen bij kennisverspreiding en bij kennisontwikkeling.'

◀ *Helmer Wieringa, innovatiemanager uit De Meerij, tijdens rollengesprek met de microfoon. Links van hem zit Marenthe Hupkes, innovatief ondernemer, en rechts: wethouder Van der Tas (Apeldoorn), provinciaal beleidsmedewerker Grootveld (Gelderland), onderzoeker Aarts (WUR) en Van der Zande, directeur-generaal van LNV*

'LNV-beleid heeft te maken met wat er in de regio gebeurt. Hoe kun je dan sturen op inhoud? Zeker niet door lesprogramma's vast te leggen.'

verder open moesten, bijvoorbeeld naar de regio. Onderwijs van buiten naar binnen in plaats van andersom. De deelname van AOC Oost en Hogeschool Larenstein in het regionale netwerk van De Liemers illustreert dat die deuren intussen verder zijn opengezet. Maar het is pas een eerste stap. Davina: "LNV-beleid heeft te maken met wat er in de regio gebeurt. Hoe kun je dan sturen op inhoud? Dat is de vraag waar we mee zitten. Onderwijs kan daar een rol in hebben, maar dat betekent voor ons bijvoorbeeld zeker niet dat je lesprogramma's gaat vastleggen. Je kunt echter wel hun deelname aan dit soort regionale netwerken stimuleren."

Bevalling

Een visie op haar rol in plattelandsbeleid was voor LNV één doel, de ander was inzicht in de dynamiek van innovaties en innovatienetwerken op gebiedsniveau. Wie zijn actoren? Hoe breng je die samen en hoe gaat dan het proces?

Antwoorden op deze vragen zijn te vinden in een reeks van vijf Wageningse uitgaven. 'Gebieden der wijzen' luidt de nogal zware titel. De bedoelde wijzen zijn ongetwijfeld innovatoren in de regio. Alterra-onderzoeker Jannemarie de Jonge overhandigt de laatste twee deeltjes van de reeks aan André van der Zande, directeur-generaal van LNV. "Het was al met al een behoor-

lijke bevalling", vertelt ze. "Het duurde ook wel langer dan negen maanden, maar het heeft toch een paar gezonde netwerken opgeleverd." "De overheid wil het anders gaan doen", zegt ook Van der Zande in zijn reactie. Dat betekent onder meer de regeldruk terugbrengen, ruimte geven aan regiobeleid, "zorgen dat we niet in de weg zitten; dat we geen remmers in vaste dienst worden", maar ook keuzes maken: welke projecten adopteer je en welke niet? En op grond waarvan?

Hier liggen een paar zinvolle suggesties. Daar kan LNV conclusies uit trekken. De aanbeveling van Van der Zande luidt dan allereerst: 'Vernieuw de overheid van binnenuit. Laat je inspireren door de RIN-ervaringen'.

Loket

Er worden ook in het rollenspel, onderdeel van het ochtendprogramma, belangwekkende dingen gezegd. 'Nee, geld is niet de *main drive* voor innovatie', zegt Marenthe Hupkes, innovatief ondernemer. Maar, 'de ambitie van individuele ondernemers die willen innoveren is niet per definitie kwaliteitsverbetering in de streek', →

FOTO: TON VAN DEN BORN

Innovatie, hoe doe je dat?

Als je doet wat je altijd deed, krijg je wat je altijd kreeg. Dat geldt voor alle rollen in het innovatienetwerk. Een selectie van tips om de routine te doorbreken.

- ✦ Neem als regionaal bestuurder verantwoordelijkheid om beweging te organiseren; bezoek mensen in hun gebied en neem hen serieus en beloof niet meer dan je waar kunt maken.
- ✦ Kies als innovatiemanager in de regio speerpunten. Reageer niet op elk idee, durf te kiezen.
- ✦ Wees, als onderzoeker en kenniswerker helder over je rol, ben je onderzoeker of meer adviseur en procesbegeleider? Werk samen met partners die contacten hebben met ondernemers en leef je in in de vraagstukken en 'levenswijze' van niet-onderzoekers
- ✦ Beschouw als beleidsmedewerker in de regio beleid als hulpmiddel, niet als doel op zich.
- ✦ Stuur als LNV'er of andere rijksambtenaar op doelen en laat uitvoering aan de regio over; focus op de condities voor regionaal maatwerk en niet op concrete projecten. Voorzover onderwijsinstellingen een rol kunnen spelen als innovator in de regio zijn de volgende tips handig.
- ✦ Kom met ogenschijnlijk onmogelijke ideeën en heb het lef erin te geloven.
- ✦ Laat je inspireren door het idee, niet door subsidie.
- ✦ Verdiep je in de rol die anderen kunnen spelen in jouw idee.
- ✦ Draag successen uit. Anderen kunnen hiervan leren.
- ✦ Sluit coalities met andere innovatoren, bedrijven, onderzoekers en vergeet de ambtelijke wereld niet.

▲ *Alterra-onderzoeker Jannemarie de Jonge overhandigt 'Gebieden der wijzen', deel 4 en 5, aan André van der Zande, directeur-generaal van LNV*

aldus Anko Grootveld, beleidsmedewerker Ruimtelijke Ordening Provincie Gelderland en 'Innovatie is veranderen, veranderen kost tijd. Je kunt niet eisen dat je direct alle ruimte krijgt en dan gefrustreerd raken als het je niet snel genoeg gaat', zegt Van der Zande in antwoord op iemand uit Borculo. Dan weer Grootveld: 'Stop er op tijd mee als je merkt dat je niet tot elkaar kunt komen'.

Innovatie in de regio gaat duidelijk niet vanzelf. Het kan niet of nauwelijks worden gestuurd en gedwongen; het is geen kwestie van duwen en trekken, maar je moet het de tijd gunnen; "ik geloof niet in gras dat je uit de grond omhoogtrekt", zegt Van der Zande.

Het Plattelandshuis is volgens Helmer Wieringa, innovatiemanager uit De Meerij, een mooie vondst. "Structuur heb je wel nodig," zegt hij, "maar als ondernemer interesseert het me geen lor. We zijn teveel bezig om plattelandsvernieuwing vanuit oude structuren te regelen." Het regionaal innovatienetwerk Achterhoek-Liemers is als onderdeel van dat Plattelandshuis een nieuwe aanpak. Binnen dat Plattelandshuis worden allerlei projecten uitgevoerd op het gebied van duurzame landbouw, recreatie, leefbaarheid, waterbeheer of natuur en land-

'Innovatie in de regio kan niet of nauwelijks worden gestuurd en gedwongen. Je moet het de tijd gunnen.'

schap. Bijvoorbeeld over wijnbouw, agrotourisme, zelfpluktuinen, ecologische verbindingzones, dorpspleinen, zorgboerderijen of recreatieve fietspaden. Het Plattelandshuis is dan een soort loket voor plattelandsvernieuwing in de streek. Ze begeleidt onder meer bij subsidieaanvraag voor initiatieven.

Enthousiaster

Het gaat binnen RIN om een netwerk, benadrukken Alberthe Pappa en Hans Davina, nog steeds in de terrastuin. "Organisaties brengen ook iets van zichzelf in", zegt Pappa. "Het is duidelijk een heel andere relatie dan die van opdrachtgever en opdrachtnemer." Zo kunnen AOC Oost en Larenstein iets brengen in De Liemers en ook iets

halen. "Leerlingen zijn enthousiaster voor wat er echt in de praktijk gebeurt dan voor virtuele situaties", aldus Harry Krul van AOC Oost in Doetinchem. Dat wordt ook bevestigd in het middagprogramma vandaag tijdens de workshop over de rol van onderwijsinstellingen. "Maar wil je ze in die praktijk zetten, dan moet je als aoc wel weten wat er in de regio gebeurt." "We proberen ideeën aan te dragen hier in De Liemers", vervolgt hij. En verder wil het aoc onder begeleiding van docenten leerlingen laten participeren in projecten (bijvoorbeeld rondom berkenwater of rondom waterretentie en rietteelt). Leerzaam voor zowel leerlingen als docenten. Net zo draait Larenstein mee: "We proberen voorbeelden van wat we hier zien terug te brengen naar het onderwijs", zegt Stef Groot Nibbelink, docent in

Deventer en projectleider bij het Plattelandshuis, “en andersom proberen we studenten hier te laten meedraaien, bijvoorbeeld in het kader van een stage.”

De onderwijsinstellingen willen ook graag een erkende rol in het innovatieproces. Maar, zo wordt geconcludeerd in de workshop, blijkbaar moeten de andere partners nog worden

overtuigd van de betekenis van die instellingen daarin.

De RIN-vorm van het Plattelandshuis Achterhoek-Liemers is geen blauwdruk voor andere netwerken, maar er valt wel veel van te leren, vindt Davina. “Het is niet de bedoeling dat we overal dit soort regionale innovatienetwerken gaan opbouwen.” Maar kennisinstellingen en hun doelgroepen

meer en beter bij elkaar brengen in situaties zoals deze, dat is wel iets wat LNV wil stimuleren. En ook dat onderwijsinstellingen veel meer in staat zijn het onderwijsproces te organiseren met partners uit de omgeving.

Ton van den Born